SLOVENSKÝ ZVÄZ ASTRONÓMOV
Tomášovská 63, 979 01 Rimavská Sobota
info@szaa.org, www.szaa.org

Tlačová správa Slovenského zväzu astronómov

Meteorický roj Lyridy 2026 (lietavice z Orfeovej lýry)

Vidieť jasnú lietavicu (meteor) je krásne, často si pri tom niečo prajeme a veríme, že sa nám to splní. Od januárových Kvadrantíd však nebol aktívny žiadny meteorický roj, a tak astronómovia toto obdobie označujú ako Veľká jarná diera.

Lyridy sú teda prvým jarným meteorickým rojom, prirodzene sa teda tešia pozornosti milovníkov hviezdnej oblohy. Aktívne sú od 14. do 30. apríla, no ich maximum, keď Zem prechádza centrom prúdu meteoroidov, nastane 22. apríla pred 22. hodinou. Pozorovacie podmienky sú v tomto roku vcelku priaznivé, Mesiac v prvej štvrti bude oblohu presvetľovať len v prvej polovici noci. Najviac meteorov však uvidíme až po polnoci keď Mesiac zapadne, a radiant (miesto odkiaľ meteory zdanlivo vylietavajú)je vysoko nad obzorom. Radiant je v blízkosti jasnej hviezdy Vega, najjasnejšej zo súhvezdia Lýra, a tak aj tento roj nazývame Lyridy.

Na pozorovanie si vyberme miesto ďaleko od svetelného znečistenia, inak tie slabšie meteory neuvidíme, a odmenou nám bude okolo 15 padajúcich hviezd na hodinu.

Lyridy však niekedy prekvapia aj vyššími frekvenciami, naposledy v roku 1982, keď bolo krátkodobo pozorovateľných vyše 90 meteorov za hodinu. Je to však najdlhšie pozorovateľný meteorický roj. Prvá zmienka o ňom je v slávnom diele čínskej histórie Zuo Zhuan, kde sa uvádza, že v roku 687 pred n. l. bolo viditeľných toľko meteorov, až sa hviezdy na oblohe strácali... Druhým najstarším záznamom je zmienka v kórejských kronikách z roku 1190, a v novoveku z roku 1803 z Richmondu vo Virgínii, keď ľudia videli do 700 meteorov, ktoré im pripomínali rakety.

Meteorický roj Lyridy vývojovo súvisí s dlhoperiodickou kométou C/1861 G1 (Thatcher) objavenou roku 1851, ktorá má obežnú dobu okolo 422 rokov. Prachové častice uvoľnené z jadra kométy sa stretávajú so Zemou rýchlosťou 49 km/s, kde v jej atmosfére zanikajú. Lietavica, padajúca hviezda, je teda svetelný úkaz, zánik malého vesmírneho telieska.

Prečo však lietavice z Orfeovej lýry? Orfeus bol známy svojou uchvacujúcou hrou na lýru a veľkou láskou k manželke Euridyke. Euridyku však uštipla vretenica, a tak sa dostala do podzemia, do ríše mŕtvych k bohovi Hádesovi. Aj tam si pre ňu Orfeus zašiel. Svojou hudbou očaril aj bohov, Hádes mu ju bol ochotný vrátiť, no pri ceste späť sa obzrel, čím porušil podmienku a Euridyku navždy stratil. Rozžialený sa túlal po svete, hral ľuďom na lýre, no pri Dionýzových slávnostiach ho opité bakchantky roztrhali a jeho hlavu a lýru hodili do rieky. Ako spomienku na Orfea a jeho lásku bohovia umiestnili jeho lýru na oblohu medzi súhvezdia. A práve z tohto súhvezdia my dnes vidíme vylietavať meteory.

RNDr. Pavol Rapavý

Lyridy na Sečskou priehradou v roku 2020, foto Petr Horálek